

Lingonrevolutionärerna

Som bekant är rockhistorien tämligen nedludad av uttryck vilka möjligen en gång bar viss giltighet, men numera mest är att betrakta som tomma fraser fastfrusna i den musiktundra där återutgivningsarkeologer trängs med kommersiellt drivna entreprenörer; de senare inte sällan förklädda till något som mer minner om de musiker de dyrkar, än de affärsmän de i själva verket är. Ett sådant överutnyttjat uttryck är ”It's only rock 'n' roll”, kanske mest känt som titeln på ett Stones-album från 1974, men antagligen med ett äldre ursprung än så.

Att jag exemplifierar med just denna floskel beror på flera saker: jag har svårt för Stones, inte minst på grund av att bandet stinker dollarstinn och kalkylerad show, och den affärsmannaetikett jag nyss använde mig av ovan är följaktligen applicerbar på dem. Vidare influerade de under sextioalet den samling svenska ynglingar som den här texten till stor del handlar om. Och till sist så har mitt högst personliga förhållningssätt till rockmusiken och -historien alltid varit baserad på det som *inte* bara är rock 'n' roll.

Onekligen finns det något riskabelt i att tro sig sitta på ett slags facit om vad som enbart är rock 'n' roll, och vad som är större än så. Dessutom kan det värderas ytterligt olika beroende på vem som skriver om saken. Jag erinrar mig en tidig nittiotalsrecension i tidningen Pop, där John L. Byström avfärdade Jefferson Airplane och deras San Francisco-gelikar som enerverande hippies, vilka inte alls bjöd god psykedelia, utan i själva verket var ute efter att ”rädda världen”.

För mig var det å andra sidan just dessa ambitioner som gjorde att San Francisco-banden var större och viktigare än bara rock 'n' roll. Samma sak med Ladbroke Grove-baserade grupper som Quintessence och Hawkwind, eller det kanadensiska kollektivet Perth County Conspiracy (Does Not Exist) – de gjorde alla fantastisk musik, men musiken var bara en del av en mycket större tankevärld som också handlade om andlighet, ekologi, småskalighet, civilisationskritik och gemenskap.

På ett av de stencilerade blad som medföljer den PCC(DNE)-skiva som ibland anges vara självbetitlad, ibland kallas ”Rumour” (efter deras eget skivbolag) och andra gånger ”What School Bus Tour”, står följande att läsa:

”In and around perth county there are a growing number of people committed to discovering real alternatives to the corporate industrial structure. Rumour records is one beginning. There are others: several freaks have put together a fine wood working shop in an old barn – collectively known as grass master toys – and with time and loving care make safe and imaginative wooden toys for all kids; there are other craftsmen making it and there are many fine spirits raising beautiful kids and growing the things that go into their bodies. We want to know about real alternatives that are working, about schools and and co-operative life arrangements that do without the corporate structures. They disappear when left alone. boycott craft – don't forget to boycott craft – boycott.”
[sic]

Dessa tankar och praktiska försök till förverkligandet av dem – lyckade likaväl som misslyckade -frodades under 60- och 70-talen i små enklaver världen över. Lockropen ljöd också i Sverige, och även med internationella mått mätt ekade de tunga trummorna och vilda ylandena från norra Värmland ovanligt högt: Alla måste ha sin mat! Kom, vi gör den tillsammans! Du är universums barn! Det är vi allesammans!

Förvisso var dialekten omisskännligt stockholmsk, ty de som ylade så högt vid Klarälvens strand var bara några år tidigare en vital del av huvudstadens underjordiska och intellektuella konst-, musik- och litteraturliv. Vilka de var? Pärson Sound. International Harvester. Harvester. Träd, Gräs och Stenar. Inte samma band allihopa, men nästan. Sedda i backspegeln tycks det som om de var legendariska redan under sin levnad, och det får nog sägas vara en aning märkligt att deras historia inte dokumenterats förrän nu, 50 år efter att Träd, Gräs och Stenar - den sista inkarnationen och fortsättningsvis refererade till som TGS - lade av (för första gången, bör tilläggas).

Jag erkänner glatt att den av Dokument Press nyligen publicerade tegelstenen (närmare 370 sidor) "Träd, Gräs och Stenar, Pärson Sound, International Harvester", med undertiteln "En kollektiv berättelse", har varit mig oerhört efterlängtat. Under de år som gått sedan jag först hörde talas om arbetet med boken har jag ett flertal gånger kontaktat Håkan Agnsäter (som tillsammans med Mats Eriksson Dunér, Jonas Stål, samt TGS-medlemmen Jakob Sjöholm, är redaktionen bakom verket), för att höra hur arbetet fortskrider. Eller, mer precist, för att ställa frågan: "Är den klar snart?" Ytterligare ett erkännande är detta: jag anser att den musik som skapades av de här grupperna är den bästa som gjorts i Sverige. Mitt absoluta favoritband är Grateful Dead, men TGS är där och åtminstone nosar på andraplatsen.

Ett tredje och sista erkännande, som kan vara väsentligt i sammanhanget, är att jag själv under några år skrev på en bok som delvis tangerar samma ämnesval. Jag hade gett den arbetsnamnet "Utvandrarna" och den handlade om den svenska så kallade gröna vågen, från sent 1960-tal till idag. Några av de personer jag pratade med under det här arbetet var Bo Anders Persson och Thomas Tidholm, båda nyckelfigurer i de skeenden som Agnsäter med flera nu nystat upp. Således kan man med visst fog anta att mitt intresse för boken och min kunskap om det som däri skildras är större än hos många andra läsare.

Med dessa förbehåll ur världen ska till sist en slags bokanmälan ta form. Uppbyggd runt bandmedlemmars och närståendes berättelser, och med ett omfångsrikt bildmaterial – foton, affischer, flygblad, faksimil (bland annat ur klassiska Huvudbladet) – växer historien fram, ton för ton, liv för liv. Känslan är inte sällan organisk, som sig bör. Det som ibland kan saknas av djup uppvägs delvis av ett behagligt flöde, vilket inte nödvändigtvis är enkelt att frambringa ur så många olika människors bleknade minnen och bestämda åsikter.

Höjdpunkterna är många, som International Harvesters "upprop" från 1968, kallat "Front mot överklasskulturen", där det kan läsas att "Västerlandets historia har varit tilljordhetens seger över naturen." Här, och många andra gånger när jag bläddrar i boken, känner jag en distinkt saknad efter liknande röster bland dagens musiker, konstnärer, författare. Jag saknar den okamouflerade idealismen, den stolta radikala hållningen, den jublande glädjen över livet i dess alla former, och hur samma glädje blandas med ilska och frustration över sakernas tillstånd.

Andra gånger upplever jag mest en slags förundran, över att något som detta alls funnits. Ett rockband som drev kurs i ekologisk odling. Ett rockband, eller deras flickvänner snarare, som drev en makrobiotisk restaurang. Ett rockband som förlade spelningar till Vindelälvens strand. Och som längre österut i Västerbotten vägrade att spela på Expolaris i Skellefteå, för att byggnaden var för ful. Jag undrar vad de skulle ha tyckt om den remarkabla förföljning av samma stad som skett sedan dess.

Sammantaget skimrar alltihop lite som en sagovärld, till vilken boken öppnar en dörr man tillåts blicka in genom. Men det publika deltagandet, denna så centrala del av medlemmarnas ideologi, är överspelat för den här gången och vi väntar nu på nya röster som kan förvalta och förädla det enastående arvet vidare och ytterligare. Hugade aktörer finner här en karta att orientera sig efter en bit, jag hoppas bara att de inte stannar upp när det okända tar vid.

Det är en imponerande bok, på de flesta vis. Omistlig för alla med minsta intresse för svensk musikhistoria och/eller alternativkultur. Inte desto mindre har jag en del kritik att komma med. Korrekturläsningen är förvisso bättre än i merparten av de sammanhang som behandlar den här typen av svenska rockretrospektiver (och vi slipper helt obegripligheter som fotobeskrivningen "at Europe Highway E4 along the west coast of northern Sweden", från International Harvester-boxen "Remains"), men den kunde ha varit skarpare än vad som är fallet här.

Mycket av fotomaterialet är direkt magnifikt, men somliga bilder har använts upprepade gånger tidigare. Med så många ivriga fotografer i den inre cirkeln av bandmedlemmar och anhöriga borde rimligen fler tidigare ej - eller åtminstone sällan – publicerade foton kunnat plockas ur byrålåden. Även en (smärre) del av det skrivna känns igen från redan publicerade verk (till exempel intervjun

med Thomas Tidholm i ovan nämnda box, liksom Thomas Mera Gartz ”Rapport från en musikhink”, som under många år fanns tillgänglig på nätet).

Anders Björnsson, den originelle äldre odlaren i Likenäs som tog sig an TGS och introducerade dem till begreppet Vänlig odling, skulle tveklöst själv ha kunnat bli föremål för en biografi. Den lär emellertid aldrig dyka upp, och därför kunde han, som en stor inspirationskälla inte minst för Bo Anders Persson, ha gjort sig förtjänt av en mer ingående presentation i boken.

Jag hade även gärna sett någon form av reflekterande från de kvarlevande bandmedlemmarna om hur deras tankar då förhåller sig till deras liv idag, och hur de från samma utgångspunkt ser på de nutida underjordiska musik- och alternativscenerna.

Att utrymme – förvisso begränsat – upplåts till yngre japanska och amerikanska musikers och musikskribenters syn på TGS med flera är en sympatisk tanke, men idén förvaltas inte särskilt väl och deras kommentarer känns en aning ytliga och överflödiga.

Slutligen: lika tacksam som jag är för att Arne Ericsson äntligen dyker upp och pratar om sin medverkan i de olika grupperna, lika mycket saknar jag ytterligare fördjupande tankar från Bo Anders Persson och Thomas Tidholm, vilka jag uppfattar som gängets huvudsakliga tänkare. Båda äger dessutom en formuleringsförmåga och klarsyn som gör att de är oavkortat underhållande att läsa (eller lyssna på).

(För min alldeles egna del hade jag också velat veta mer om Tidholms kritiska syn på Vänlig odling-konceptet, likaså huruvida PCC(DNE)-medlemmen Bob Burchill, som bodde ett tag i Sverige på 70-talet, var sina svenska kollegor bekant. Jag kan likvisst förstå varför sådana uppgifter ströks ur boken, eller mer troligt aldrig ens blev omtalade på de redaktionella mötena!)

Detta gnällande kan dock i huvudsak ses som randanmärkningar och som sådana är de möjligen smått orättvisa också. Vad läsaren bjuds är trots allt en stilig och omfångsrik pjäs som i allt väsentligt lyckas med ambitionen att berätta om dessa tätt sammankopplade band och deras oerhörda musik, men också om det som skapades i nära anslutning till den – inte minst det särpräglade språkande uttryck som bärs av affischer och omslag – och som är en viktig del av samma pussel.

Till pusslet hör även de befriande stora drömmarna, långt bortom vad som kan härbärgeras inom ”bara rock 'n' roll”; de monotont slingrande låtarna framstår ibland på ytan som modstulna, men de hade aldrig uppnått sina sfäriska höjder utan den positivt laddade utopiska strävan som plockar sin egen väg runt och mellan de få ackorden. På boksidorna visas allt detta i en salig och ursvensk röra av både folkligt och icke-folkligt spelande, odlade och frihetstörstande, slagord och pamfletter, handmålade bussar och hemmabyggda instrument, kringresande familjer och excentriska existenser. I slutänden framträder något som mest av allt liknar en smula jordisk magi.

”Köp ingenting” stod det att läsa på en affisch skapad 1969 av Anna-Clara Tidholm (som för övrigt också medverkar i boken). Jag sympatiserar väldigt med den tanken, men dristar mig ändå till att helhjärtat rekommendera det här praktverket. Om inget annat kanske det står att låna på ett bibliotek nära dig.

Jens Unosson
2022-03-10